

KARKOTA PIMEYS!

Valtaosa meistä menettää pikku hiljaa näkökykyään. Mustikan syöminen tai optikolla käyminen ei aina riitä. Näkemistä yritetään parantaa monin keinoin: SUURENTAMALLA, s e l k e y t t ä m ä l l ä ja ennen kaikkea valaisemalla sitä mitä yritämme nähdä. Ennen se tehtiin tulen avulla, pantiin päre palamaan tai sytytettiin öljylamppu. Sitten tuli sähkö.

TEKSTI | PETRA ILONEN

Finlaysonin tekstiilitehtaat Tampereella ottivat sähkövalot käyttöön kutomosaliissaan jo vuonna 1882. Tehdas itse asiassa toi hehkulamppun pimeään Pohjolaan. Airam aloitti hehkulamppujen valmistuksen 43 vuotta myöhemmin. Hehkulamppu oli pitkään ainoa koti- ja toimistokäyttöön sopiva sähköinen valonlähde. Niiden historia Euroopassa päättyy myynnin kieltävän direktiivin myötä vaiheittain vuoteen 2016 mennessä. Syystäkin: tilalle on vuosien varrella tullut energiakulutukseltaan järkevämpiä vaihtoehtoja kuten halogeenilamput ja loistelamput, joita energiansäästölamputkin ovat, sekä uusimpina LED-lamput. Monille jää ikävä hehkulamppun väriä ja lämpöä, mutta uusien valolähteiden kehitys menee eteenpäin kuin raketti.

Mihin valo katoaa?

Pimeys on tuttu asia helsinkiläiselle **Jukka Jokiniemelle**, jonka näkö alkoi hitaasti hämärtyä 19-vuotiaana, melkein 30 vuotta sitten. Se ei näytä vaikuttaneen Jokiniemen etenemiseen uralla, päinvastoin. Jokiniemi opiskeli tuotantotalousinsinööriksi ja väitteli arkkitehtiasistolta tekniikan tohtoriksi aiheesta Kaupunki kaikille aisteille - moniaistisuus ja saavutettavuus rakennetussa ympäristössä. Elämään on mahtunut työtä sähkötukkukaupassa, valaistusinsinöörinä sekä valaistuksen asiantuntijana. >>

TUUKKA HALONEN, PILKE. © TUUKKA HALONEN

YLHÄÄLTÄ ALAS | LISA JOHANSSON-PAPE, ORNO. VALMISTAJA INNOJOK. © INNOJOK
YKI NUMMI, LOKKI. VALMISTAJA INNOJOK. © INNOJOK
EERO AARNIO, KUBO. VALMISTAJA INNOJOK. © INNOJOK
ELISABETH SALONEN, LIBI. VALMISTAJA KERAPLAST. © ELISABETH SALONEN

ELISABETH SALONEN, ANNABELL. VALMISTAJA KERAPLAST. © ELISABETH SALONEN

SEPPÖ KOHO, VASEMMALLA SECTO-VALAISIMIA, KESKELLÄ ATTO-VALAISIMIA JA OIKEALLA OCTO-VALAISIN. © SECTO DESIGN OY

”Kiinnostus valoon syveni näkövammaisuuden myötä – tajusin että valo on näkemisen edellytys. Asia korostui silloin oman toiminnan vajaavuuden kautta ja ymmärsin, että tämä on alue jossa voin kehittyä asiantuntijaksi, koska tiedän myös tämän mustan puolen”, Jokiniemi kertoo.

Vuonna 1993 hän perusti Innojok Oy:n, joka oli aluksi erikoistunut heikkonäköisten asuntojen valaistuksen parantamiseen. Pian yritys alkoi myydä suurennuslasivalaisimia ja niiden jälkeen kuvioihin tuli kaamospimeydestä kärsivien apu, kirkasvalo. ”Lähdimme kehittämään oman näköisiä malleja stereotyyppisten teknisten ja funktionaalisten peltilaatikoiden tilalle, jotka olivat hoitaneet kyllä sen valohoitotehtävän, mutta ei niissä mitään designia ollut. En halunnut, että se on pelkkä kirkasvalolaite, vaan sen äärellä pitää olla hyvä tehdä mitä vaan: lukea aamun lehti, meikata tai työskennellä. Aluksi aloin itse kehittää niitä muotoja. Tuli Rondo ja Aurora – syntyi myös se ajatus, että kirkasvalo voi olla osa interiööriä.”

Mukaan tuli muotoilu

Nyt kun Jukka Jokiniemen näkö on kadonnut lähes kokonaan, ajatukset sen kuin kirkastuvat. Jokiniemi on herättänyt henkiin jo kuolleiden suunnittelijoiden neronleimuksia, valaisimia, jot-

ka eivät häiriinny lampputekniikan kehityksestä. Jokiniemi kehuu **Lisa Johansson-Papen** ja **Yki Nummen** valaisimia, joita on otettu Innojokin tuotantoon. Uusiotuotanto aloitetaan siitä, että etsitään originaalit antiikkikaupoista ja arvioidaan miten valaisin soveltuu tämän päivän valmistusmenetelmiin ja valonlähteille. ”Klassikkovalaisimet ovat edelleen vertaansa vailla. Johansson-Pape ja Yki Nummi olivat selvästi ennakoineet, että hehkulappu ei ole ikuinen. Tehokkaita valonlähteitä ei heidän aikanaan ollut, mutta he tajusivat, että tilanne tulee muuttumaan. He ymmärsivät valaisimen ydinidean: että valonlähde pitää saada piiloon, ja että siinä on jonkinlainen valonjako, joka antaa tiettyyn suuntaan enemmän valoa kuin toiseen. Ja että sinne voidaan laittaa hyvin voimakas valonlähde ilman että se häikäisee. Hyvä valaisin antaa näkemiselle hyvän valon. Vaikka en itse näe, pidän kotonakin aina valoja – valo auttaa minua suunnistamisessa ja liikkumisessa.”

Innojokin valikoimissa on useiden suomalaisten nykymuotoilijoiden valaisimia. Professori **Eero Aarnio** ja taiteilija **Pauli Partanen** ovat suunnitelleet myös kirkasvalolaitteita. Herää kysymys: miten suunnittelija esittelee ideansa lähes sokealle valaisintehtailijalle? ”Jos valaisin ei ole pyörähdykappale, niin pystyn hahmottamaan monimutkaisinkin suunnitelman kolmella leikkausprojektiolla. Eero Aarnio esittelee suunnitelmansa aina pahvimalleina kun taas Pauli Partanen tekee hahmomallit Finn-

foamista. **Timo Niskanen** tuo valmiit prototyypit ja **Martti Jännes** tekee muovivileivistä pienoismalleja”, Jokiniemi kuvailee. Jukka Jokiniemelle myönnettiin tänä vuonna Sähköinsinööri-liiton Vuoden sähköinsinööri -tunnustuspalkinto ennakkoluottomasta ja innovatiivisesta toiminnasta valaistuksen ja valaisimien suunnittelussa.

Lamppu ja sen hattu

Muotoilija **Elizabeth Salosen** suunnittelemassa Lisabell’issä on ylisuuri, 120 mm lamppu, joka olemuksellaan on osa valaisimen muotoilua – varjostin näyttää olevan lampun päässä kuin lieri-hattu. Libilläkin on pipo päässä.

”CFL-energiansäästölamppujen tulossa on se hyvä puoli, että ne eivät kuumene. Suunnittelijalle se merkitsee enemmän mahdollisuuksia varjostimen materiaalivalinnoissa ja muotoilussa”, Salonen sanoo.

Elizabeth Salonen on suunnitellut useita hauskoja valaisimia, joiden muotoilussa näkyy hänen kiinnostuksensa 1960-luvun pyöreisiin muotoihin, jotka syntyvät lämpömuovaustekniikalla. Annabell on aivan selvästi Yki Nummen Kuplat-valaisimen tyylikäs jälkeläinen. ”Perinteisen lampun muodosta on tullut

kuin valon symbolinen ikoni. Monet nykyvalaisinsuunnittelijat käyttävätkin muotoa valaisimissaan ikään kuin nostalgisena muistona.” Salosen valaisimia valmistaa Keraplast, jonka nimi viittaa yrityksen syntysijoille, Keravalle. Pian perustamisensa jälkeen, vuonna 1972, kasvava muoviteollisuuden yritys muutti Orimattilaan, missä se toimii edelleen.

Magneetilla kiinnittyvä valaisin

1990-luvulla ilmestyivät markkinoille hohtodiodit eli ledit, joita aluksi käytettiin enemmän sähkölaitteiden merkkivaloissa kuin koti- ja toimistovalaisimissa. Muotoilijat ovat ledistä kiinnostuneita, koska sen valotehoa kehitetään koko ajan siihen suuntaan, että se soveltuu paremmin valaisimiin. Yksi edelläkävijöistä on japanilainen tohtori **Shuji Nakamura**, joka on kehittänyt kirkkaan sinisen, vihreän ja valkoisen LED-valon.

Myös minimalistisesta tyylistään tunnettu sisustusarkkitehti **Esa Vesmanen** on ihastunut lediin: hänen suunnittelemansa Tube on kätevä fikkarimainen LED-kohdevalaisin, joka roikkuu ilmassa tai kiinnittyy magneetilla. Tubea valmistaa designiin voimakkaasti panostanut helsinkiläinen Saas Instruments. Sama yritys myy **Mikko Paakkasen** mikroprosessorilla ohjautuvia, suurteholedejä ja valokuitua yhdistäviä liikkuvia >>

Medusa-valaisimia. Sen muotoilua arvostetaan kotimaassa ja ulkomailla – tänä vuonna se sai Legacy for the Future Design -palkinnon Koreassa.

Kotoisia puita

Seppo Koho valmistui 1994 sisustusarkkitehdiksi Taideteollisesta korkeakoulusta. Hän jätti tietonsa koulun rekrytointipankkiin ja lähti matkoille miettimään mistä mahtaisi uransa aloittaa. Kun hän palasi, odotti kotona iloinen yllätys: kirje **Tuula Juséliukselta**, joka oli kiinnostunut hänen kalustesuunnittelijan taidoistaan. Yhteistyö on Secto Designin historiaa. Seppo Kohon suunnittelema siroja Secton valaisimia myydään nykyisin 800 myyntipaikassa maailmalla. Secton uusimman ATTO-valaisimen saa myös LED-versiona. ”Valaisimet ovat kotimaista koivua ja suomalaisten hienopuuseppien valmistamia. Valmistus työllistää suoraan tai välillisesti 30 henkilöä, joista 5-10 on puuseppiä. Se tässä on niin hienoa”, Koho sanoo.

Hienopuusepäntaitoa arvostaa myös muotoilija **Tuukka Halonen**, jonka Pilke-valaisimet valmistetaan koivuvanerista vesileikkaustekniikalla. Kokoonpano tehdään ilman liimaa ja ruuveja. ”Parasta ekologisuutta on laatu. Niin valmistuksessa, materiaalien valinnoissa kuin valaisimen käytettävyydessä”, Halonen toteaa.

Murrosikäinen LED

Jukka Jokiniemi vertaa lamppujen kehitystä ihmisen ikääntymisen: ”Halogeeni on vireä, vielä työkykyinen vanhus, joka voi hoitaa lastenlapsia, mutta hänen pitäisi ymmärtää jäädä töistensä jo eläkkeelle. Loisteputki, energiasäästölamppun muodossa, taas on vireä keski-ikäinen, joka maksaa verot ja huolehtii siitä, että yhteiskunta pyörii ja rattaat toimii. Se kehittyy hitaasti, mutta kuitenkin oppii vielä uusia asioita. LED on murrosikäinen, joka ei pysty työntekoon, mutta kasvaa, kehittyy ja oppii uusia asioita – se on monissa yksittäisissä asioissa etevämpi kuin vanhempansa. On syytä muistaa, että tämä murrosikäinen lapsi on muutaman vuoden kuluttua aikuisiässä. Ledit tulevat kovaa vauhtia, ala on murroksessa.”

Jokiniemi muistuttaa, että valo tuo hyvinvointia, näkemisen helppoutta ja turvallisuutta. Se vaikuttaa biologiseen hyvinvointiin: kuten eläimet ja kasvit, mekin tarvitsemme piristävän valoruiskeen. Tietyn määrän happea, ruokaa ja valoa – ilman niitä emme pärjää. **td**

MIKKO PAAKKANEN, MEDUSA. VALAISIMEN MATERIAALINA PINNOITETTU VALOKUITU YHDISTETTYNÄ SUURTEHOLEDIEIHIN. MIKROPROSESSORILLA OHJATTU MOOTTORI LIIKUTTAA VALAISINTA. LIIKE VOIDAAN PYSÄYTTÄÄ MISSÄ KOHTAA TAHANSA. KUVA CHIKAKO HARADA

ELISABETH SALONEN, LISABELL. VALMISTAJA KERAPLAST. © ELISABETH SALONEN

